

Terebessy Ákos: Igényvizsgálat – szükségletkutatás. Bp. 1977.
OSZK – KMK. 118 p. Bibl. 69–118. p.

FÉNYEK ÉS ÁRNYAK

Észrevételek egy szakirodalmi szemle elemzése kapcsán

Társadalmi szükséglet állandósulását tükrözi a hazai és külföldi informatikai szakirodalomban a tájékoztatási szükségleteket és igényeket feltáró publikációk növekvő mennyisége. Örvendetes a témát feltáró bibliográfia és szemletanulmány megjelenése, tiszteletreméltó törekvés a KMK-nak és a KSH Könyvtárának. Mind a TEREBESSY Ákos által készített szemle, mind a HERNÁDI László Mihály által összeállított bibliográfia sok segítséget nyújt az igénykutatással foglalkozó szakembernek. Kár, hogy az egyes részek nem egységes színvonalúak. Igen sok jó, bőséges információt nyújtó, itt-ott elméleti megalapozáshoz hozzásegítő és következtetéseket is levonó rész váltakozik széttöredező, néhol homályosan megfogalmazott, az igénykutatásnak nem éppen a lényeges részeit kiemelő fejezetekkel.

Egyike a legjobbaknak a 3., az információigényekről szóló rész. Jól kiválasztottak az ábrák, a mérnököknek szükséges információ-típusok, a kutatások különböző fázisai szerint változó igények, az egyes felhasználói kategóriák különböző igényeinek a bemutatására (36–37. p.). Ez az a rész, ami a mérnökökön túl más szakemberek információ-típus-igényeinek a számbavételéhez is igazi segítséget nyújt.

Külön öröm a Szükségletkutatás c. fejezet, amely az összes eddig ismert meghatározásoknál világosabban mutatja be az igény és a szükséglet közötti különbséget. Szerencsésen választotta ki a részletesebben bemutatásra érdemes műveket is. Valóban: Günther MEYER a szükséglet definíciójához adott kiindulópont-meghatározásával, SCHÖNE-FELDER az információszolgálat szervezéséről közölt adataival, SAPIRO az információszükségletek különböző szintjeiről írt véleményével, CRANE pedig a tudomány- és téma-területek publikációinak objektív vizsgálatával közelebb visz a szükséglet még mindig magára várató meghatározásához.

Az összeállító jó érzékkel választotta ki összegezőként a GRALEWSKA–VICKERY és H. ROSCOVE-féle vizsgálati módszerek felsorolását (16. p.), jók némely fejezet végén az összefoglalások (kár, hogy többnyire alig egy-egy bekezdés).

Külön érdeme a szemlének az utóbbi néhány év (1970–75) majdnem 400 igény- és szükségletvizsgálatát feltáró bibliográfiája.

Ezzel az érdemekkel szemben lehetetlen észre nem venni a szemle néhány különös („pánműszaki”?) szemléletből eredő fogyatékoságát.

Teljesen érthetetlen például a „szakemberkategóriák” felállítása. Mi különbözteti meg a tudósokat a kutatóktól? És ha külön kategória a „vezető beosztásúak”, hogy kerülnek e mellé a „középiskolai tanárok”? Mert nem vezető beosztásúak? És ha egy középiskolai tanár történetesen „kutató” vagy netalán „tudós”, melyik kategóriába fog tartozni? (vagy „attól függ”?) És mitől önálló kategória a „szociális gondozó”? Ezzel az erővel még 20–30 más kategóriát is fel lehetne állítani, nem is beszélve arról, hogy alapvetően hiányzik az értelmiségi-gyakorlati szakemberek kategóriája. Végeztek például szép számú igénykutatást mezőgazdasági szakemberek, orvosok stb. körében. Maga a bibliográfia is bőven mutat be ilyen vizsgálatokat (pl. a 29, 37, 57, 71, és 152. tételek). Ha kategória a mérnök, miért nem az a társadalomtudományi szakember, az agronómus stb., stb.?

Némely helyen ugyanaz a fogalom kétszer is szerepel – más megfogalmazásban. Ez nem volna baj, ha nem éppen felsorolásban volna. Pl. Az igényvizsgálat és a szükségletkutatás – mondja – azokat a kutatásokat foglalja magába, amelyeknek célja

- „– az információfelhasználók igényeinek részletes és pontos megismerése,
- a tájékoztatást szükségszerűen felhasználók elvárásainak feltérképezése . . .” stb.

Aki nem kap ehhez bővebb magyarázatot, a két dolgot szükségszerűen ugyanannak tekinti. A felsorolásba való volna ugyanakkor az információ (néhány sorral fentebb egyébként már említett) „sorsának” a megismerése, a felhasználás, a hasznosság mérése a szükséglet oldaláról és a már kapott információkkal való elégedettség számbavétele (visszacsatolási módszerek) – az igények oldaláról.

Az egyes részek címe és tartalma között néhol eltolódás figyelhető meg. Az igényvizsgálat előkészítése c. fejezet nem egészen arról szól, amit ígér, viszont több erről a témáról szóló információ csúszott a felmérések elvégzését ígérő részbe, amiben viszont szintén nem sok szó esik a felmérések elvégzéséről. A „hasznosítható tények” felsorolásába a kutató életkora mellé odakívánkoznak az ennél fontosabb motivációs tényezők, mint a kutató beosztása és egyéni célja, ambíciója (erre utal egy másik résznél, de itt megint csak „rendszerezésről”, felsorolásról van szó).

A mű stílusa lehetne egyszerűbb, annál is inkább, mert célja a szakemberek idejével való takarékoság is. Többször is el kell olvasni egy-egy mondatot (néhol eredménytelenül).

Annak ellenére, hogy „csak” szakirodalmi szemléről van szó, lehetne informatívabb. Az egész tanulmányon túlteng az indikatív jelleg. Figyelemfelhívásra viszont kitűnő, nagy felkészültséget mutató munka, amiért igény- és szükségletkutatással foglalkozó informatikusok csak hálásak lehetnek.

BENDA Mária